

MTTTA1 Tilastomenetelmien perusteet
Luento 7.2.2019

4.1 Yksi selittävä muuttuja (täydennystä)

Regressiomalli

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 x_i + \varepsilon_i, \quad i = 1, 2, \dots, n \quad (1)$$

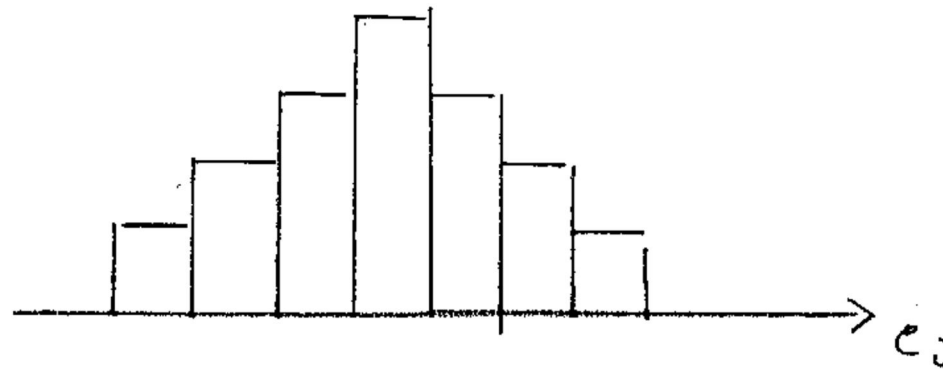
Regressiomallissa (1) oletetaan, että

- $\varepsilon_i \sim N(0, \sigma^2)$ ja
- ε_i :t ovat riippumattomia

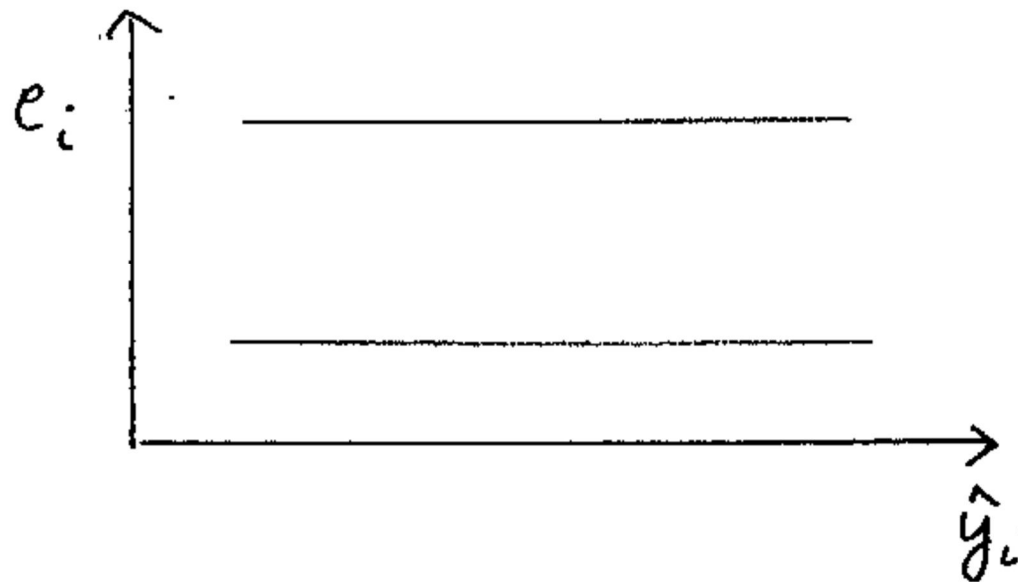
Näiden oletusten voimassaoloa tutkitaan residuaalien avulla. Koska satunnaisvirheistä ε_i ei ole havaintoja, niin estimoidaan niitä estimoidun mallin avulla lasketuilla residuaaleilla $e_i = y_i - \hat{y}_i = \hat{\varepsilon}_i$

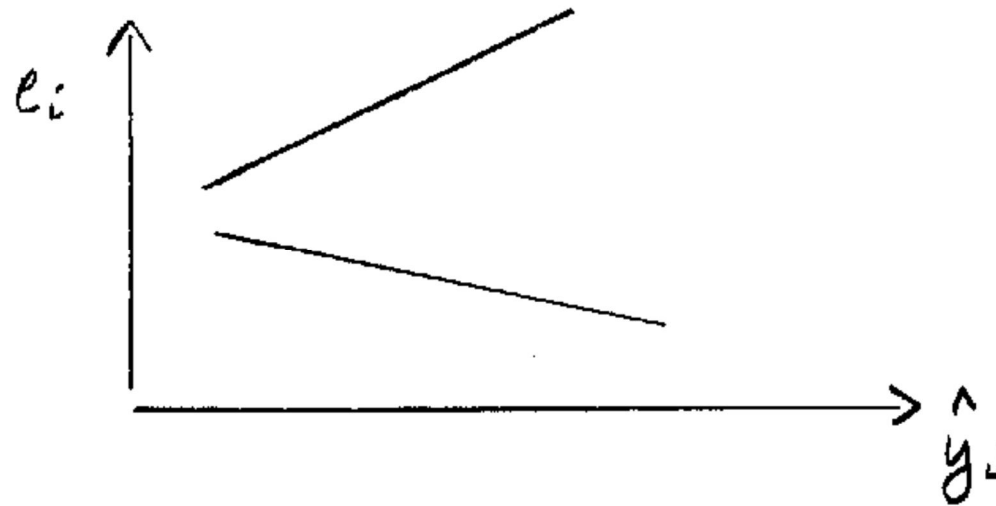
Tutkitaan normaalisuus-, vakiovarianssisuus- ja riippumattomuusoletuksia näiden residuaalien avulla. Voidaan käyttää graafisia esityksiä, esimerkiksi seuraavia:

- Normaalisuusoletuksen tutkiminen esim. histogrammin avulla

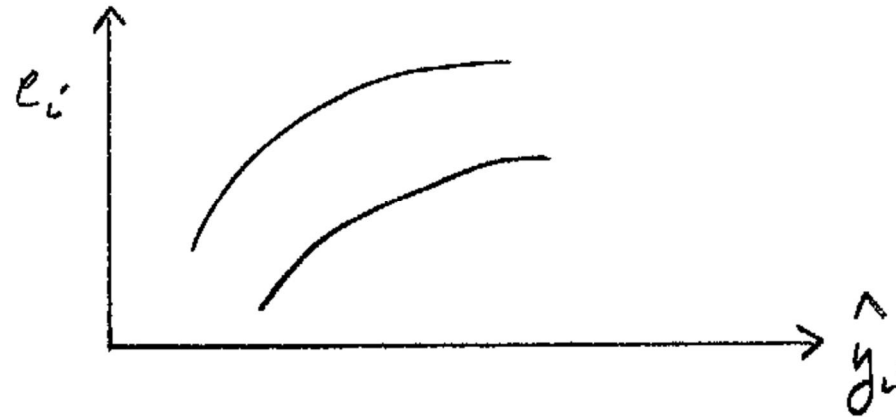
- Vakiovarianssisuuden ja riippumattomuuden tutkiminen pisteparvien avulla

Ei voida olettaa, että $\text{Var}(\varepsilon_i) = \sigma^2$, $i = 1, \dots, n$
(heteroskedastisuus).

- Mallin riittävyyden tutkiminen

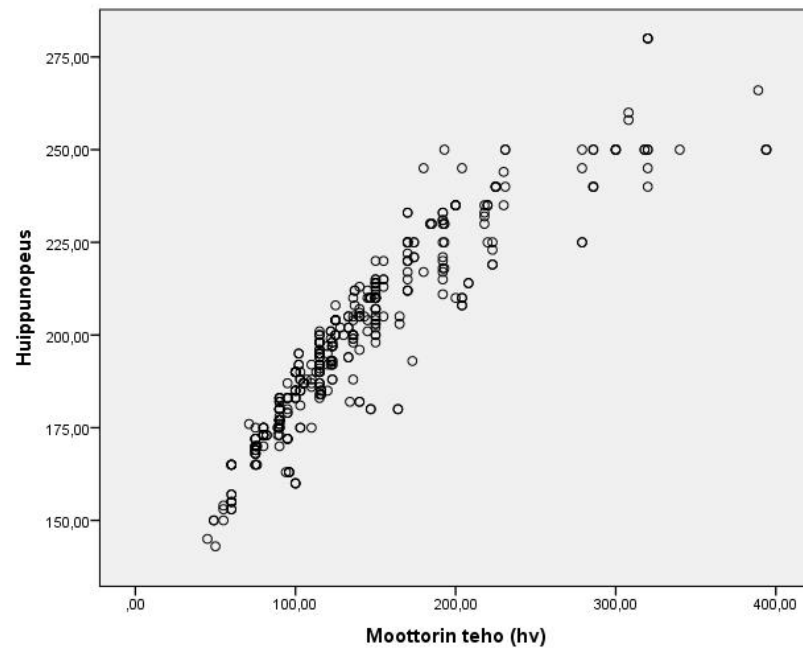

Esimerkki riittämättömästä mallista

Pisteparvissa voidaan käyttää x-akselilla myös selittäjää.

Esim. Autojen ominaisuuksia

$Y = \text{Huippunopeus}$, $x = \text{Teho}$

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	
	B	Std. Error	Beta			
1	(Constant)	148,577	1,193		124,563	,000
	Mootorin teho (hv)	,361	,008	,914	46,370	,000

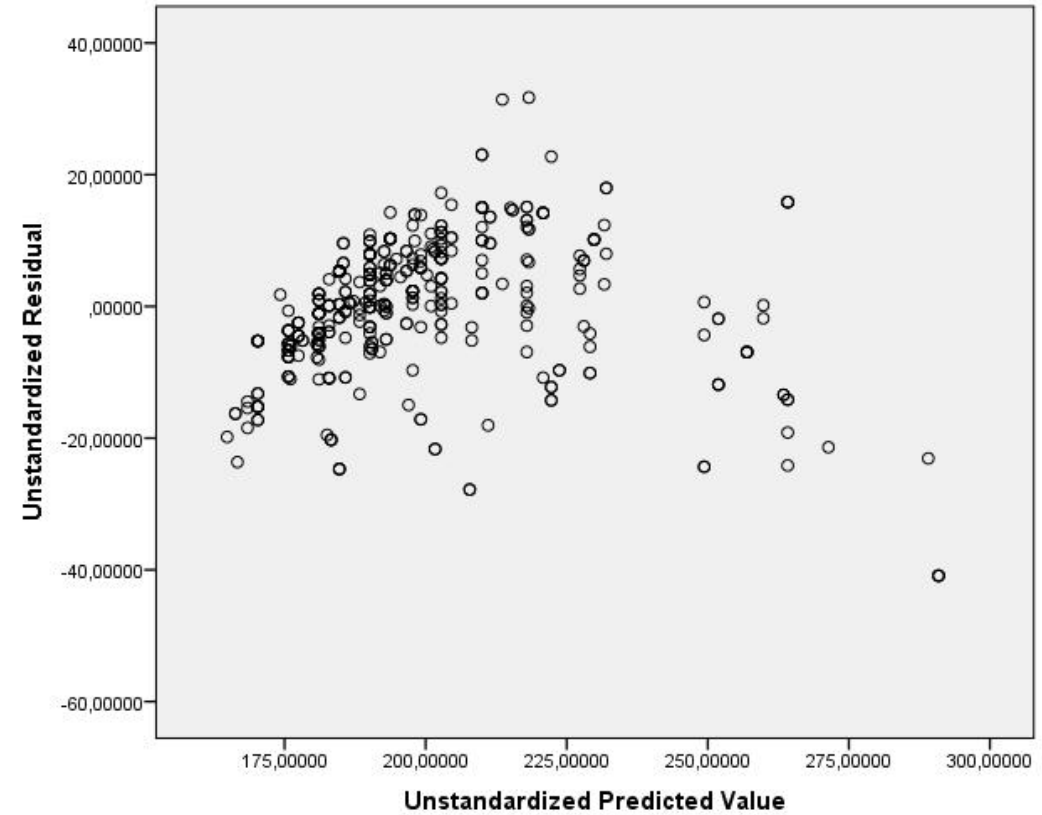
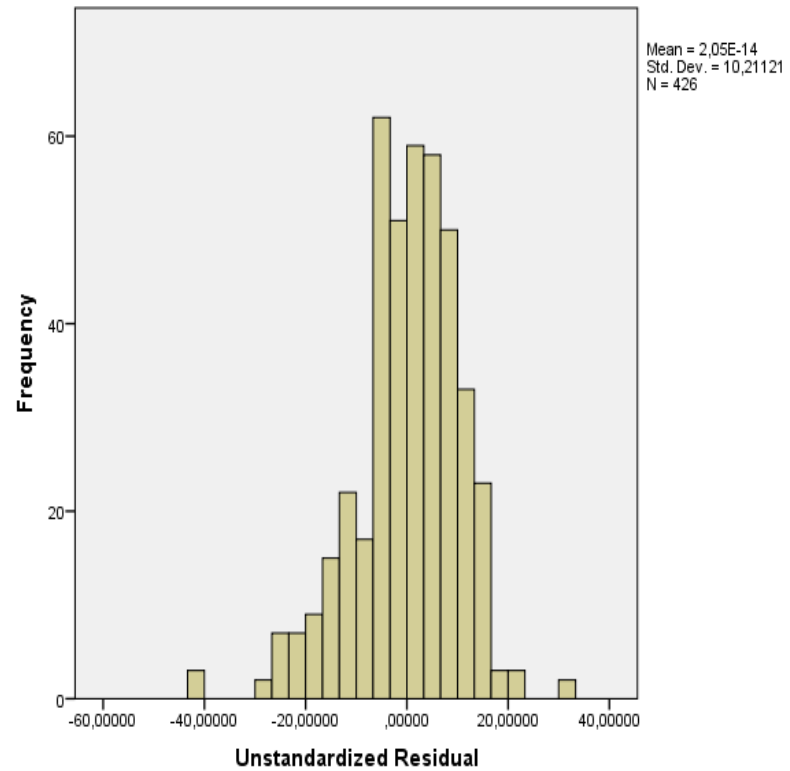
a. Dependent Variable: Huippunopeus

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,914 ^a	,835	,835	10,22324

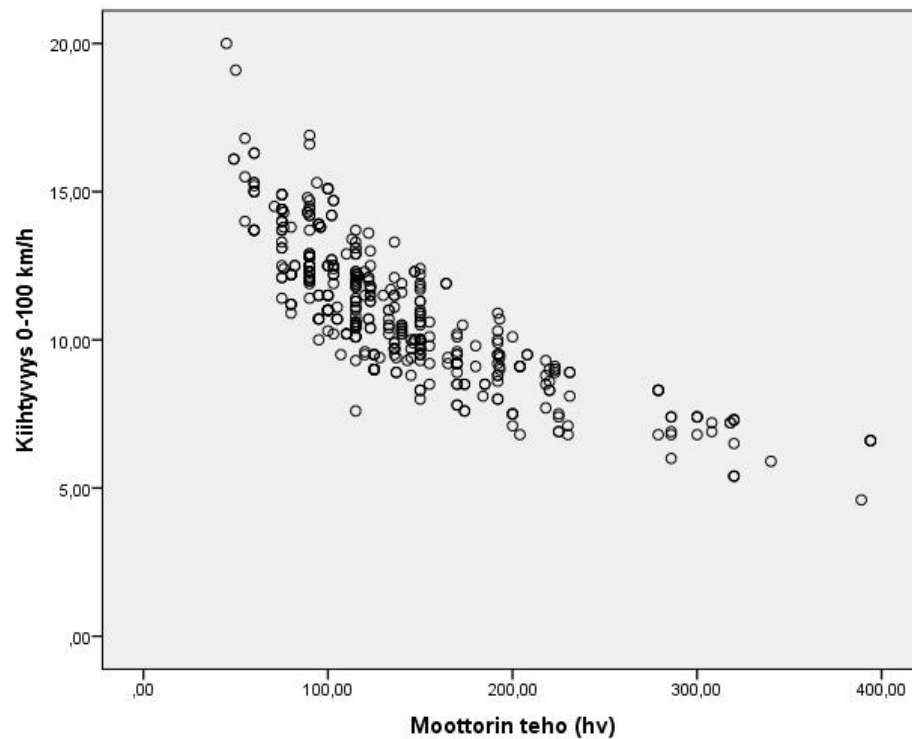
a. Predictors: (Constant), Mootorin teho (hv)

Jännöstarkastelut

Väärä mallin valinta

$Y = \text{Kiihtyvyyys}, x = \text{Teho}$

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	15,096	,162	93,342	,000
	Moottorin teho (hv)	-,030	,001	-,808	,000

a. Dependent Variable: Kiihtyvyyys 0-100 km/h

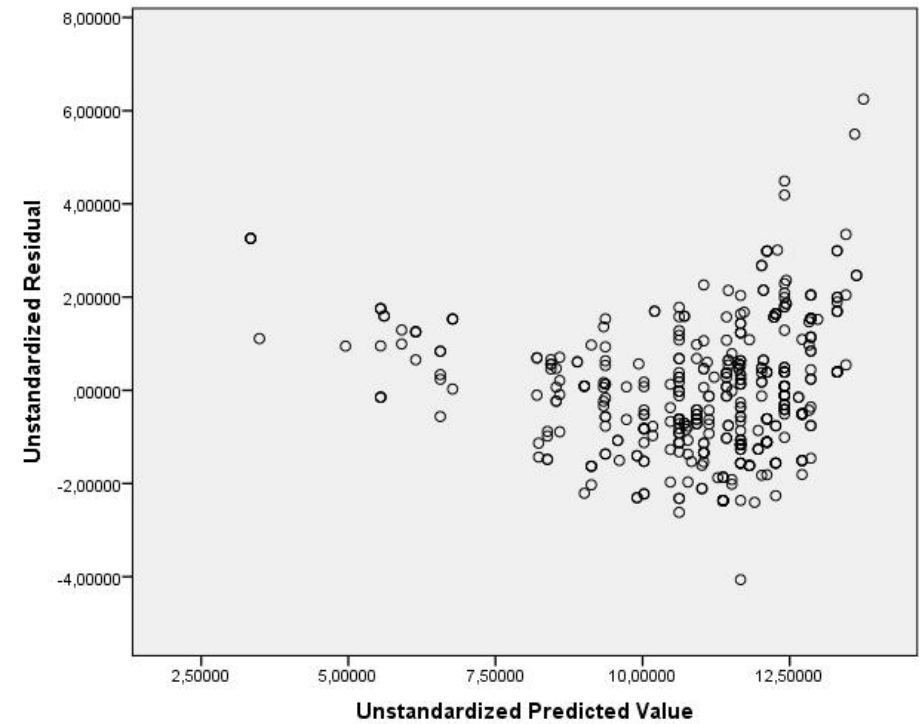
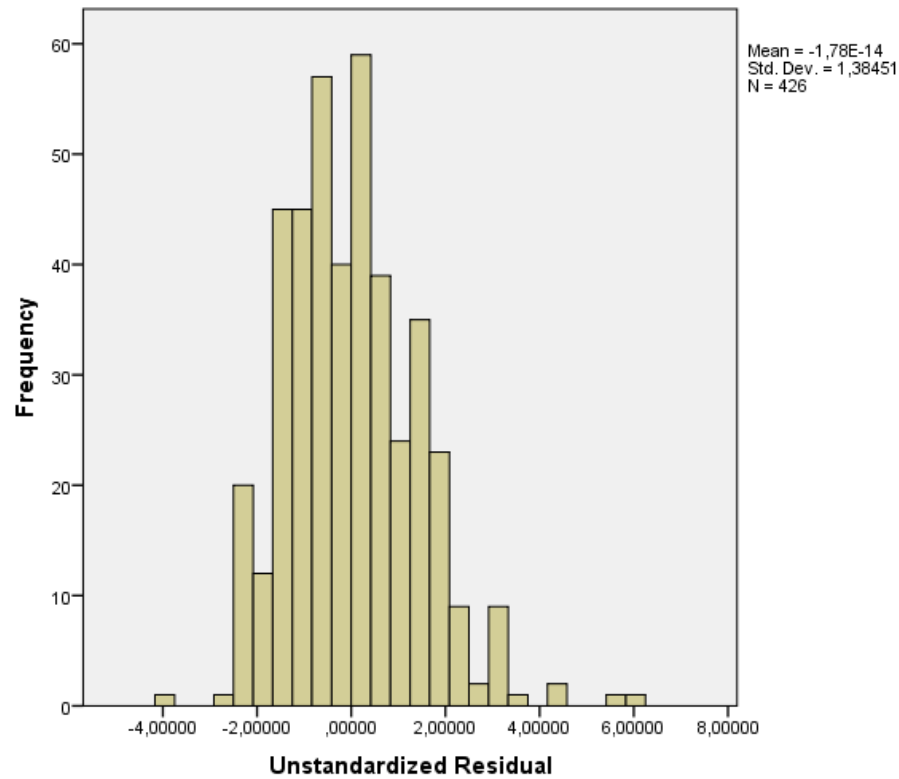
Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,808 ^a	,653	,652	1,38614

a. Predictors: (Constant), Moottorin teho (hv)

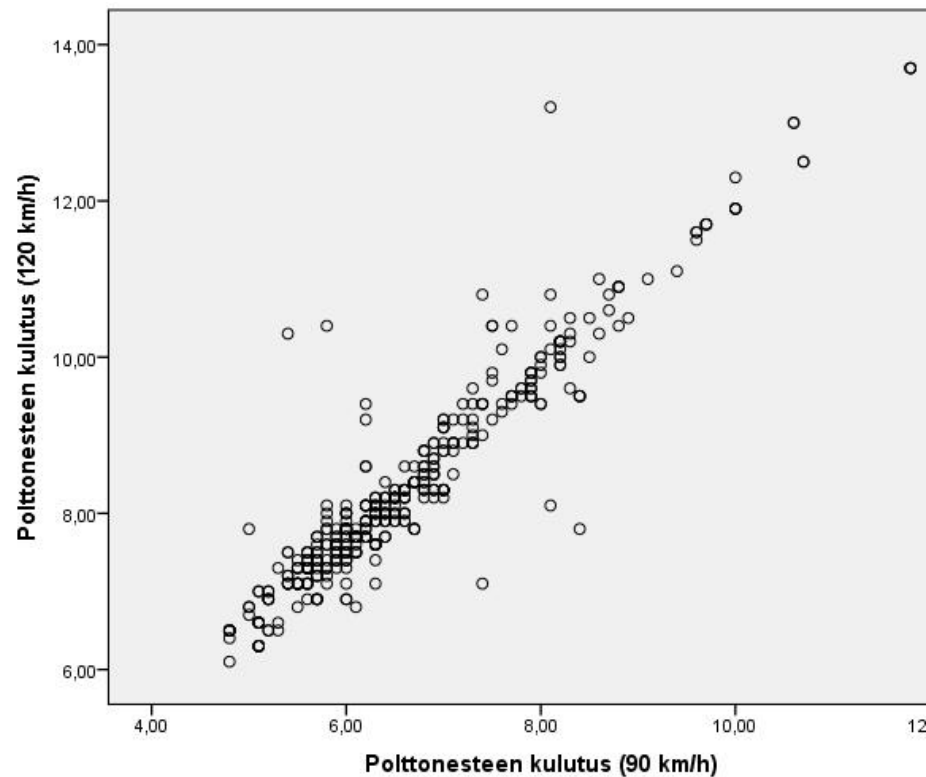
b. Dependent Variable: Kiihtyvyyys 0-100 km/h

Jännöstarkastelut

Väärä mallin valinta

$Y = \text{Kulutus } 120\text{km/h}$, $x = \text{Kulutus } 90 \text{ km/h}$

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,316	,119		11,059	,000
	Polttonesteen kulutus (90 km/h)	1,061	,018	,946	59,997	,000

a. Dependent Variable: Polttonesteen kulutus (120 km/h)

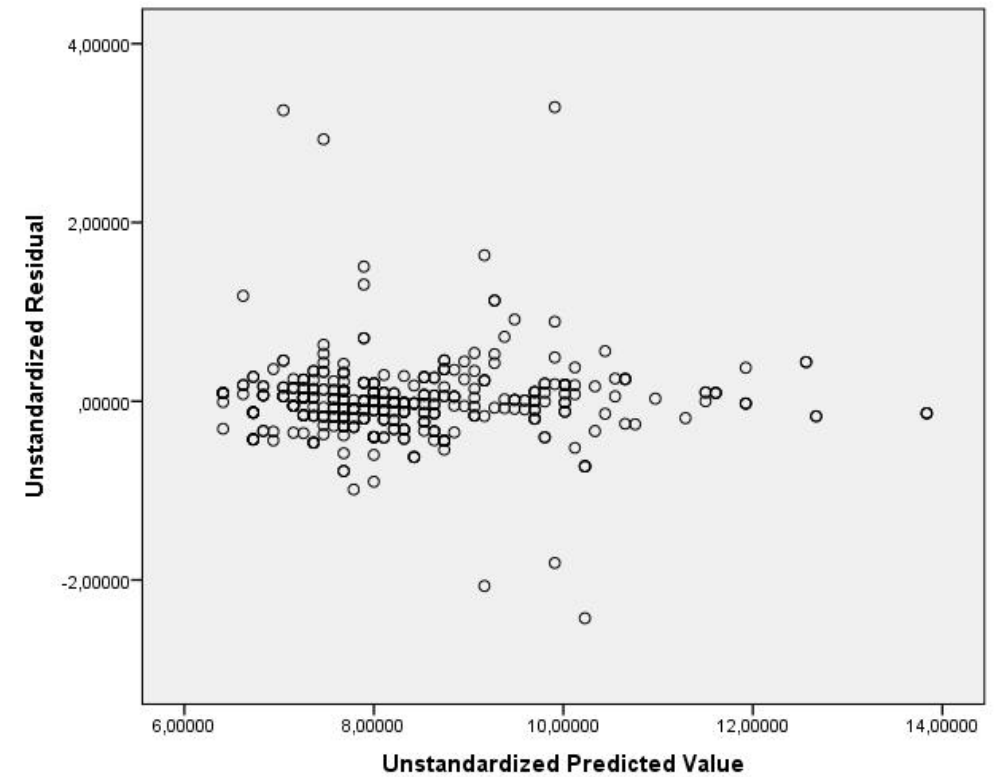
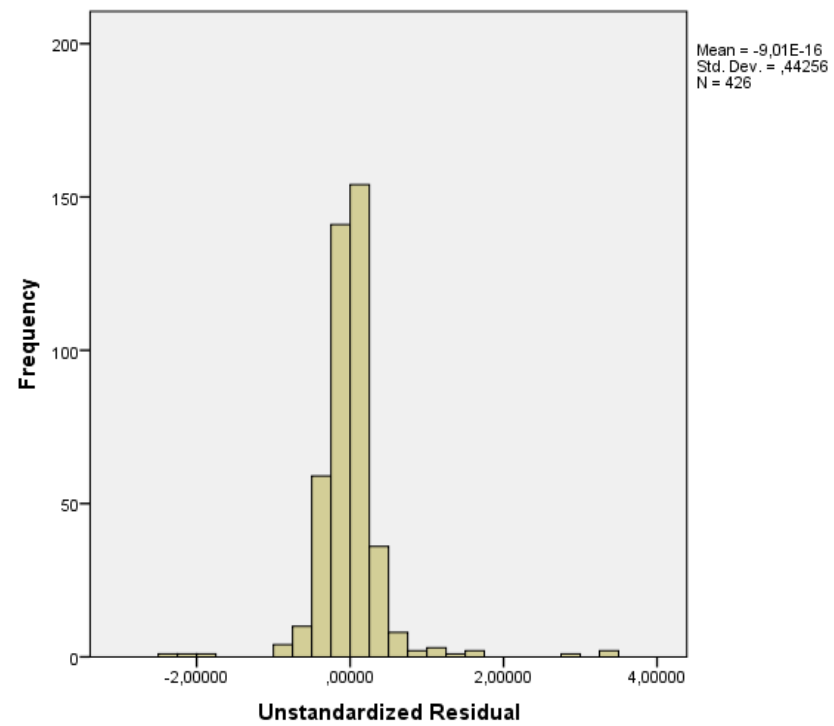
Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,946 ^a	,895	,894	,44309

a. Predictors: (Constant), Polttonesteen kulutus (90 km/h)

b. Dependent Variable: Polttonesteen kulutus (120 km/h)

Jännöstarkastelut

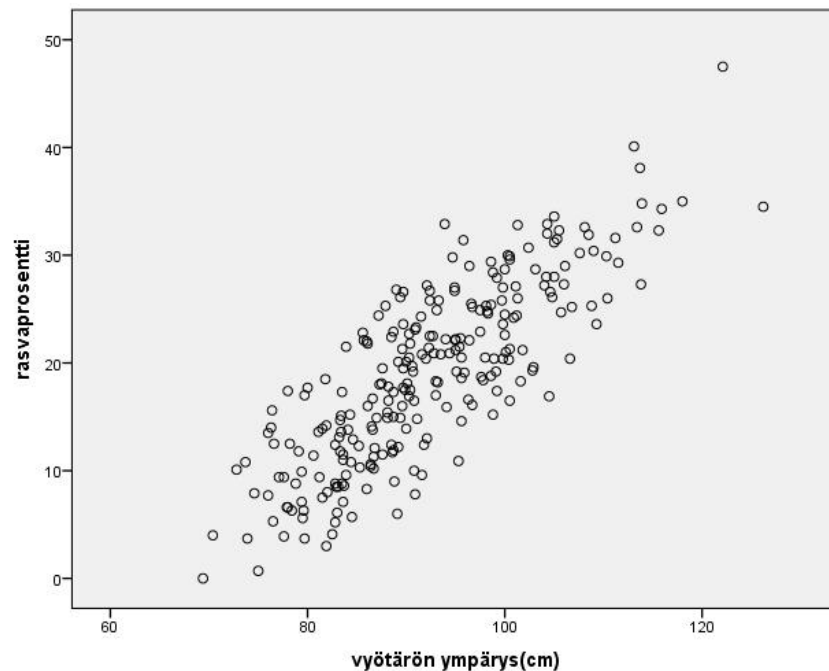

Esim. Aineisto Rasvaprosentti sivulla

<https://coursepages.uta.fi/mttp1/esimerkkiaineistoja/>

y = rasvaprosentti

x = vyötärön ympärys

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-42,958	2,713		-15,833	,000
	vyötärön ympärys(cm)	,672	,029	,825	23,006	,000

a. Dependent Variable: rasvaprosentti

Model Summary

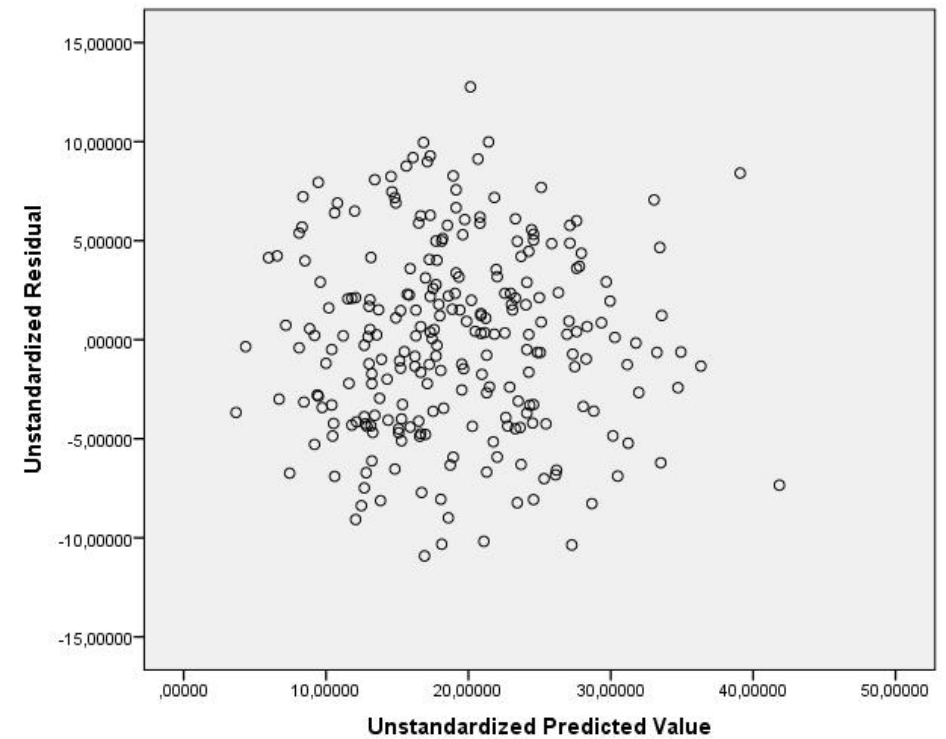
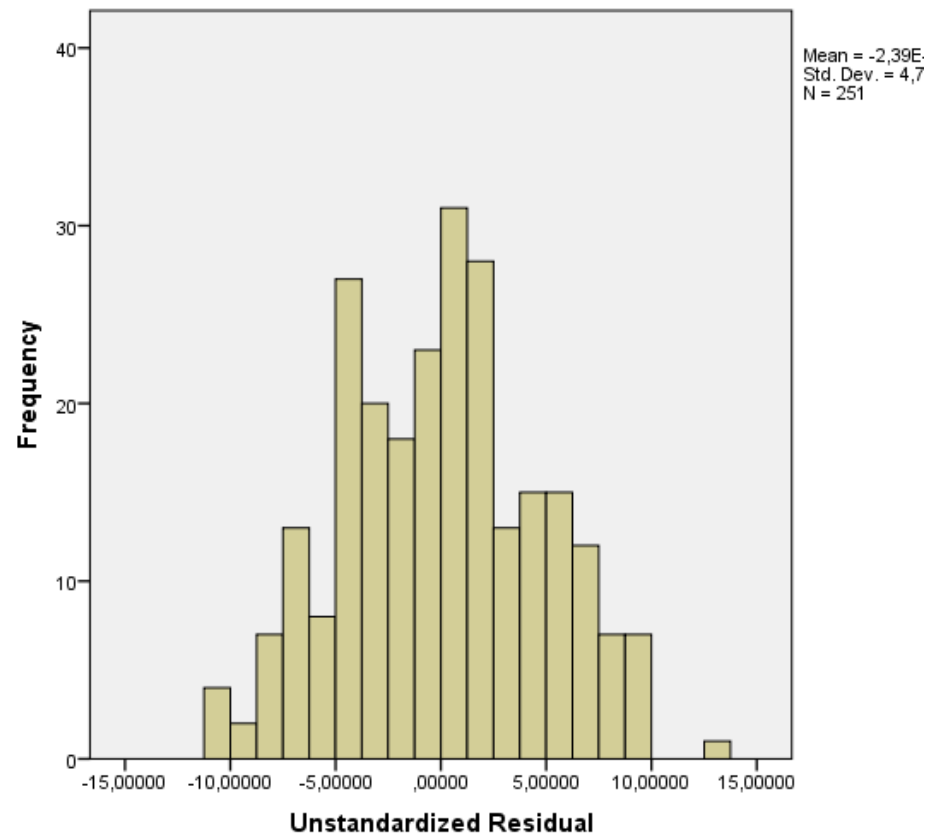
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,825 ^a	,680	,679	4,717

a. Predictors: (Constant), vyötärön ympärys(cm)

Ks.

http://www.sis.uta.fi/tilasto/mttta1/kevat2015/RA_rasvaprosentti.pdf

Jäännöstarkastelut

4.2 Useampi selittävä muuttuja

Kaksi selittäjää (2-RA)

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 x_i + \beta_2 z_i + \varepsilon_i, \quad i = 1, 2, \dots, n \quad (2)$$

Malliin liittyvät oletukset

- $\varepsilon_i \sim N(0, \sigma^2)$ ja
- ε_i :t ovat riippumattomia

Estimointi

$$\hat{y}_i = \hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 x_i + \hat{\beta}_2 z_i,$$

Testaukset

$$H_0: \beta_1 = 0$$

$$H_1: \beta_1 \neq 0$$

$$t = \frac{\hat{\beta}_1}{s(\hat{\beta}_1)} \sim t_{n-3}, \text{ kun } H_0 \text{ tosi}$$

$$H_0: \beta_2 = 0$$

$$H_1: \beta_2 \neq 0$$

$$t = \frac{\hat{\beta}_2}{s(\hat{\beta}_2)} \sim t_{n-3}, \text{ kun } H_0 \text{ tosi}$$

$$H_0: \beta_0 = 0$$

$$H_1: \beta_0 \neq 0$$

$$t = \frac{\hat{\beta}_0}{s(\hat{\beta}_0)} \sim t_{n-3}, \text{ kun } H_0 \text{ tosi}$$

$$H_0: \beta_1 = \beta_2 = 0$$

H_1 : molemmat eivät nollia

$$F = \frac{MSR}{MSE} = \frac{\frac{SSR}{2}}{\frac{SSE}{n-3}} \sim F(2, n-3), \text{ kun } H_0 \text{ tosi}$$

Neliösummat

$$SST = SSR + SSE$$

$$MSR = SSR/2, \text{ MSE} = SSE/(n-3) = \hat{\sigma}^2$$

Selityskerroin

$$R^2 = SSR/SST$$

Esim. Aineisto Rasvaprosentti sivulla

<https://coursepages.uta.fi/mttp1/esimerkkiaineistoja/>

$y = \text{rasva\%}$

$x_1 = \text{vyötärön ympäryys}$

$x_2 = \text{ikä}$

Regressioanalyysin tulokset

http://www.sis.uta.fi/tilasto/mttta1/kevat2015/RA_rasvaprosentti.pdf

Regressiomallissa

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 x_i + \varepsilon_i, \quad i = 1, 2, \dots, n$$

hypoteesin

$$H_0: \beta_1 = 0$$

testaaminen voidaan tehdä joko t-testillä tai F-testillä,
testisuureiden välinen yhteys

$$t^2 = \left(\frac{\hat{\beta}_1}{s(\hat{\beta}_1)} \right)^2 = F = \frac{MSR}{MSE}$$

Esim. Jalkapalloilijat
 $y = \text{paino}$
 $x = \text{pituus}$

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	4347,084	1	4347,084	320,705	,000 ^b
	Residual	2060,325	152	13,555		
	Total	6407,409	153			

a. Dependent Variable: Pelaajan paino
b. Predictors: (Constant), Pelaajan pituus

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-87,476	9,227		-9,480	,000
	Pelaajan pituus	,907	,051	,824	17,908	,000

a. Dependent Variable: Pelaajan paino

$$t^2 = F$$